

ELS LLIBRES I LES COSES

IGNASI ARAGAY

Les memòries familiars de Montserrat Tura, de la nissaga pagesa dels Tura de Mollet del Vallès, és un llibre imprescindible per entendre la Catalunya contemporània. Poques vegades la història es narra des del camp i des dels protagonistes de segona fila, autèntics herois anònims. Poques obres són capaces de casar, d'imbricar, tan fluidament els grans fets polítics amb la vida menuda de la gent. Amb *República pagesa* (Pòrtic), premi d'assaig Carles Rahola, el lector es fica al cor d'una família, penetra al moll de l'os d'una catalanitat i un republicanisme viscuts a la casa i a la vinya, al sindicat i a l'ajuntament, a l'interior i a l'exili.

L'esperit republicà que inspira aquesta obra és una lliçó política de primer ordre. Els de Can Pinyonaire –la casa pairal familiar– tenien un decàleg republicà: “Estimar la justícia sobre totes les coses, retre culte a la dignitat, viure amb honestedat, intervenir rectament en la vida pública, conrear la intel·ligència, propagar la instrucció i el coneixement, treballar, estalviar, protegir el dèbil i no procurar-se benefici propi a costa del perjudici d'altres persones humils”. Deu principis que tant de bo fossin avui compartits i practicats. Per què queda tan lluny la vida política actual d'aquell ideal? Com hem pogut recular tant? El franquisme, esclar. Però... ¿I la democràcia, com és que l'hem fet tan fràgil i covarda, tan poc digna d'ella mateixa i dels qui ens havien precedit en la lluita per la

El decàleg republicà de Montserrat Tura

FERRAN FORNÉ

ALA CASA PAIRAL, LA MONTSERRAT VA APRENDRE QUE DESPRÉS DE L'HIVERN VENEN LES MIMOSE

llibertat? I no s'hi val donar tota la culpa a Espanya.

L'afany de tornar a començar de zero, de bastir un nou país, suposo que en el fons, més o menys conscièntment, té a veure amb aquesta frustració col·lectiva, amb la mala consciència d'haver extraviat el rec-te camí. En algun moment vam perdre un secret essencial, el nord cívica i democràtic. La continuïtat republicana i catalanista que es dona en els Tura podria ser l'esperit que mai no hauríem d'haver abandonat i que,

per sort, d'alguna manera ha perviscut soterrat en la rebotiga íntima de tantes llars. Ara, de nou, comença a treure el cap.

El llibre de Montserrat Tura és emocionant i pedagògic. És una reivindicació de la força transformadora i dinàmica del camp, del catalanisme rabassaire: el progrés i la llibertat no només han vingut de Barcelona. És un relat que neix de la seva infantesa feliç malgrat formar part d'una família que va patir la duresa de la dictadura, uns homes i dones als quals havien arrabassat la Catalunya somiada –i tenaçment treballada– dels anys de la Mancomunitat i de la Generalitat republicana. I, no obstant això, a Can Pinyonaire la Montserrat va aprendre que després de l'hivern més cru sempre ve una primavera amb mimoses florides. ♦♦

UN TAST DE CATALÀ

ALBERT PLA NUALART

He explicat diversos cops que la similitud entre *patera* i *pastera* per designar una barca sense quilla (i, per extensió, per transportar immigrants) no és casual. Per molt que el DRAE digui que *patera* ve de *pato*, *patera* ve de *pastera*. És una *pastera* pastada per l'accent andalús (al segle XVIII colònies de pescadors catalans van emigrar a les costes d'Almeria i Granada). I *pastera* és, també, la caixa per pastar farina, que té la forma d'una barca plana, sense quilla.

Quan l'origen d'una paraula es perd en la memòria, pot passar que se n'hi assigni un de fals però viu. Com que *pastera* en castellà no vol dir res, es recorre a *pato*. I la *patera* esdevé, per als acadèmics, una barca per caçar ànecs. La falsa etimologia comporta un cert canvi de sentit.

L'atracció semàntica de les falses etimologies

La sagacitat d'Enric Gomà em permet parlar-vos d'un cas del tot català: *enxubat* i *anxovat*. Avui el DIEC2 fa sinònims els dos adjectius assumint que tenen un únic origen: les anxoves. I això el força a afegir a l'única definició de Fabra –“dit d'un lloc tancat on l'aire es renova difícilment”– l'accepció “atapeït”. Són, però, dos sentits diferents. Puc estar sol en un lloc mal ventilat, i premsat com una anxova al passeig de Gràcia.

Gomà assegura que *enxubat* ve d'*enxub*, que ve d'*aljub* (cisterna

subterrània per arreplegar l'aigua). A Igualada hi ha la plaça de l'Enxub. I aquesta hipòtesi és també al DECat de Joan Coromines (I, 336b 42-60), però l'etimòleg la desestima amb un sorprenent argument. Tot i que un *enxub* és un lloc tancat on l'aire es renova difícilment, Coromines diu “que no hi ha una base semàntica prou convincent” per considerar-lo l'origen d'*enxubat*.

El més probable és que *anxovat* sigui una versió popular d'*enxubat*. A principis del XX pocs saben què és un *enxub* i tothom menja anxoves. L'anxova seria com el *pato*. Coromines compra la versió popular com l'origen autèntic, i això comporta una ampliació semàntica: s'afegeix “atapeït” a “mala ventilació”. Però els dos sentits –prou diferenciats– delaten dos orígens diferents. ♦♦

PUC ESTAR SOL EN UN LLOC MAL VENTILAT, I PREMSAT COM UNA ANXOVA AL PASSEIG DE GRÀCIA

ELS MÉS VENUTS

CATALÀ

FICCIÓ

[1] Jo soc aquell que va matar Franco
JOAN-LLUÍS LLUÍS Proa
256 pàgines, 20 € 1/2

[2] Por
STEFAN ZWEIG
Quaderns Crema
128 pàgines, 12 € 2/5

[3] Com s'esbrava la mala llet
A. CARRÉ-PONS Club editor
130 pàgines, 14,50 € 7/2

[4] El barri de la plata
JULIÀ GUILLAMON
L'Avenç
230 pàgines, 20 € -/2

[5] El risc més gran
LAURA PINYOL
Amsterdam
354 pàgines, 18,90 € 6/6

NO-FICCIÓ

[1] Dies que duraran anys
JORDI BORRÀS
Destino
204 pàgines, 22,95 € 8/2

[2] Bon dia, són les vuit!
ANTONI BASSAS
Destino
352 pàgines, 20,50 € 1/3

[3] Operació urnes
LAIA VICENS I XAVI TEDÓ
Columna
160 pàgines, 15,90 € 2/11

[4] Nova il·lustració radical
MARINA GARCÉS
Anagrama
90 pàgines, 7,90 € 4/18

[5] Els fets de l'1 d'octubre
DIVERSOS AUTORS
Pagès Editors
168 pàgines, 18 € 3/5

CASTELLÀ

FICCIÓ

[1] ¿Y a ti qué te pasa?
MEGAN MAXWELL
Planeta
464 pàgines, 18,90 € 1/2

[2] Patria
FERNANDO ARAMBURU
Tusquets
648 pàgines, 22,90 € 3/77

[3] Que nadie duerma
JUAN JOSÉ MILLÁS
Alfaguara
216 pàgines, 17,90 € -/2

[4] Un amor
ALEJANDRO PALOMAS
Destino
464 pàgines, 20,50 € 2/3

[5] El día que se perdió el amor
JAVIER CASTILLO Suma de Letras
456 pàgines, 17,90 € 5/7

NO-FICCIÓ

[1] Fariña
NACHO CARRETERO
Libros del K.O.
368 pàgines, 18,90 € -/127

[2] Empantanados
JOAN COSCUBIELLA
Península
320 pàgines, 17,90 € 1/2

[3] Fuego y furia
MICHAEL WOLF
Península
414 pàgines, 19,90 € -/1

[4] El algoritmo de la felicidad
MO GAWDAT Zenith
320 pàgines, 17,95 € -/4

[5] La conjura de los irresponsables
JORDI AMAT Anagrama
96 pàgines, 7,90 € 9/12

Rànquing setmanal de la Cambra del Llibre de Catalunya
Posició setmana anterior / Setmanes en el mercat